

ترکیه و ایران: دوستان جفاکار، رقبای وفادار

گزارش بخش خاورمیانه گروه بحران
استانبول/تهران/بروکسل، دسامبر ۲۰۱۶

I. چکیده

ترکیه و ایران بیش از دو قرن است که به رغم رقابت شدید ژئوپلیتیکی از شامات تا عراق و قفقاز، صلح میان خود را پایدار نگه داشته اند، روابط فزاینده در زمینه ی انرژی و بازرگانی را از مسائل دیگر جدا کرده اند، و حتا زمانی که منافعی تلافی کرده، در منطقه همکاری هم کرده اند. با این همه، امروز در شرایطی که اقتصاد ایران و ترکیه به شکل فزاینده ای در هم تنیده است، اختلافی عمیق بر سر منافع اساسی آنها در عراق و سوریه، این دو امپراتوری پیشین را به رویارویی نزدیک می سازد. هنوز برای شروعی دوباره – که بی نهایت ضروری است – دیر نشده، اما تنها به شرطی که هر دو طرف، منافع بنیادی خود را در تغییر مسیر و گام هایی برای حل و فصل صلح آمیز اختلاف هایشان بردارند، کاری که هر دو کشور در دو بیست سال گذشته کرده اند.

گروه های قومی و فرهنگ های مشترک دو کشور، گاه چنین می نمایانند که ایران و ترکیه دو روی یک سکه اند. این در حالی است که ایران حامی مهم اسلام شیعی دولت دینی در منطقه است، ولی قانون اساسی عرفی ترکیه بر پایه آموزه های اسلام سنی بنا شده است. به تایید مقام ها و دیپلمات های دو کشور، ترکیه و ایران بر سر استحکام رابطه ای که در طی سالیان دراز همزیستی، به دقت شکل داده اند و پرورانده اند، توافق دارند. با این همه، از سال ۲۰۱۱ که خاورمیانه و شمال آفریقا دستخوش تلاطم شد، اصطکاک بر سر آنچه که از سوی هر یک از دو کشور، تحرکات خصمانه ی طرف دیگر در دو کشور مهم همسایه تلقی می شود، افزایش یافته است. ناتوانی ایران و ترکیه در سازش بایکدیگر، به طور بالقوه می تواند پیوندهای نیرومند میان شان را تضعیف و یا حتی پاره کند.

هر دو کشور، شرکا و واسطه های محلی خود در جبهه های نبرد موصل، تل عفر، حلب و رقه را تقویت کرده اند، شرکا و واسطه هایی که به شدت در تلاش اند سررشته ی هر آنچه را که از ویرانه ی جنگ های امروز سر بیرون آورد، به دست گیرند. هر چند ایران و ترکیه هر دو کوشیده اند بر منافع مشترک شان – از جمله شکست دادن یا دست کم به حاشیه راندن دولت اسلامی و جلوگیری از قدرت گرفتن گردهای سنی خواهان خودمختاری – تاکید کنند، بدگمانی های عمیق در باره ی نیاتی که طرف دیگر برای سودبردن از آشفتگی اوضاع در سر دارد، آنها را از دست زدن به اقداماتی برای فرو نشاندن شعله های اختلاف باز داشته است. بر عکس، سیر تحولات حاکی از عمیق تر شدن تنش های فرقه ای، خونریزی بیشتر، بی ثباتی فزاینده در سراسر منطقه، و تقویت ریسک رویارویی نظامی – ولو غیر عمد – میان دو طرف در صورت تداخل حوزه های نفوذشان است. اگر چنانچه آنکارا ادعا می کند یک پهباد ساخت ایران چهار سرباز ترکیه را در شمال سوریه در ۲۴ نوامبر ۲۰۱۶ کشته باشد، تنش میان دو کشور در مسیر خطرناک تشدید قرار دارد.

برای معکوس کردن این مسیر و پیش گیری از بدترین حالت، دو کشور باید بر بدگمانی متقابل چیره شوند. برای رسیدن به این هدف، که اولویتی فوری است، باید مجریایی برای مذاکرات پیوسته در سطح بالا پیرامون تحرکات منطقه ای شان ایجاد کنند. تناوب چنین دیدارهایی تاکنون مسئله ساز بوده است: دیدارهای مقام های بلندپایه به مدت یک یا دو روز، و در پی آن، فاصله های نسبتا طولانی خلاء دیپلماتیک که معمولا با اوج گیری جنگ های نیابتی پر شده است. آقایان رجب طیب اردوغان، رئیس جمهوری ترکیه، و علی خامنه ای، رهبر ایران، باید نمایندگانی شخصی معرفی کنند که اختیار مدیریت این مجرای دیپلماتیک را داشته باشند.

اگر دو کشور چنین کاری انجام دهند، و از خود جدیت و حسن نیت نشان دهند، باید گامهایی برای اعتمادسازی نیز بردارند، از همکاری اطلاعاتی بیشتر گرفته تا هماهنگی در زمینه ی کاهش تنش در نقاطی که اصطکاک بین سپهر نفوذشان حادث است. در شمال عراق، ایران می تواند به عنوان اولین گام، در مقابل توافق ترکیه با بیرون کشیدن تانک

ها و دیگر سلاح های سنگین خود از استان نینوا، شبه نظامیان شیعه ی مستقر در این منطقه را از ورود به شهرهای سنی نشین باز دارد، هر چند که این نیروها به طور صوری در ارتش عراق ادغام شده اند. چنین گام هایی می توانند راه را برای توافق اصولی بر حسن همجواری، شناسایی متقابل منافع اساسی و نگرانی های امنیتی طرف مقابل در منطقه، و تعریف روشن خطوط قرمز در رابطه با اقداماتی که هر یک از طرفین خصمانه تلقی می کند، هموار کنند. ایالات متحده و روسیه که به ترتیب روابط نظامی نیرومندی با ترکیه و ایران دارند، به رغم اختلافات خود با آنها، باید از این اقدامات حمایت کنند. این در حالی است که ایران و ترکیه به عنوان دو قدرت منطقه ای که در دام روابط روسیه و آمریکا افتاده اند، می کوشند حوزه ای برای استقلال عمل پدید آورند، ولی تنها تا آنجایی موفق می شوند که راهی برای همکاری با یکدیگر بیابند.

با توجه به بازیگران متعدد و شور فرقه گرایانه ی تشدید شده ی آنها، تلاش برای تنش زدایی و افزایش همکاری آنکارا و تهران برای تخفیف بحران های رو به گسترش و همپوشان موجود، لازم است ولی کافی نیست. حتی رسیدن به چنین نقطه ای نیز دشوار خواهد بود. انتخابات آتی در هر دو کشور و الزامات سیاسی داخلی و ایجاد موازنه در روابط با شرکای منطقه ای -- که نگران همگرایی ایران و ترکیه هستند -- می تواند مانع پیشرفت در این زمینه شود. ولی تلاش در این راه اهمیت دارد و باید پی گیری شود. چنین تلاشی دست کم می تواند به کاهش تنش های فرقه ای -- که رهبران هر دو کشور در آتش جدل لفظی آن می دمند -- کمک کند.

تنها با یافتن زمینه های مشترک است که ترکیه و ایران می توانند به ایجاد منطقه ای باثبات تر و امن تر کمک کنند. بدیل این وضع -- که نمونه بارز آن، معادله باخت-باختی است که وجه مشخصه ی روابط ایران با دیگر قدرت عمده ی سنی منطقه، یعنی عربستان سعودی است -- بحران و فلاکت هر چه بیشتر خواهد بود.

II. دوقلوهای جدانشدنی منطقه

ترکیه و ایران مدت درازی بر سر برتری در منطقه ای که هر دو در آن شریک اند، رقابت کرده اند، به ویژه در شامات و سوریه (که مرکز توجه این گزارش است)، ولی از هنگام آخرین جنگ تمام عیار عثمانی و ایران (1821-1823) عمدتاً روابط صلح آمیز خود را حفظ کرده اند.¹ رقابت دو کشور، عمری درازتر از تغییر شکل هر کدامشان، از یک امپراتوری به یک دولت-ملت داشته است. این رقابت گاه در هنگامه ی تغییرات ژئواستراتژیک عظیم، همانند فروپاشی اتحاد شوروی، که فضای تازه ای را برای رقابت در قفقاز و آسیای میانه گشود، یا فروپاشی یوگسلاوی، و حمله ی ایالات متحده به افغانستان و عراق، اوج می گرفت. در تازه ترین مورد، قیام اعراب در سال 2011 به ایران و ترکیه -- که هر دو خود را پرچمدار جنبش های مردمی قلمداد می کردند -- فرصتی داد تا منطقه را بر اساس منافع خود بازسازی کنند.²

ایران و ترکیه به عنوان نیرومندترین کشورهای غیر عرب منطقه، با ابعاد جغرافیایی و جمعیتی مشابه و سنت دیرپای حکومتی، یکدیگر را به عنوان تهدید موجودیتی تلقی نمی کنند. با این همه، تفاوت های متعدد اجتماعی، سیاسی، دینی و قومی آنها، و همچنین جهت گیری ژئواستراتژیک شان -- به ویژه روابط ترکیه با ایالات متحده و اسرائیل و خصومت ایران با آن دو کشور -- اغلب آن دو را رودرروی هم قرار داده است.³ با این همه، ایران و ترکیه در عین حال در پیوندهای عمیق تاریخی، فرهنگی و اقتصادی سهیم اند. طی دو دهه گذشته، اقتصاد دو کشور به شکل فزاینده ای در هم تنیده است. ایران تقریباً یک پنجم نفت و گاز طبیعی ترکیه را تامین می کند؛ ترکیه دروازه ی همسایه شرقی اش به اروپاست، و بیش از یک پنجم تجارت ایران از خاک ترکیه می گذرد. این ارتباط، در طی آسیب پذیرترین

1 امپراتوری های ساسانی در ایران (224-651) و روم شرقی (330-1453) و وارثان نهایی آنها، یعنی صفویان (1501-1736) و عثمانیان (1299-1923) برای تسلط بر میانرودان (بین النهرین)، که امروزه عمدتاً شامل عراق و سوریه است، بارها جنگیدند. ر.ک. والتر امیل کیگی، *هراکلیوس، امپراتور بیزانس (کمبریج، 2003)*؛ استیون دیل، *امپراتوری های مسلمان عثمانی، صفوی، و گورکانی (کمبریج، 2009)*. مرز 532 کیلومتری میان ایران و ترکیه، حاصل معاهده ای در سال 1932 است که با تغییراتی جزئی، منعکس کننده ی مرز مشخص شده در سال 1869 بود. 2 بایرام سینکایا، "عقلانی سازی روابط ترکیه و ایران: چشم اندازها و محدودیت ها"، *انسیسایت ترکیه*، سال 14، شماره 2 (2012)، صص 137-156. "خامنه ای قیام اسلامی را ستود"، *الجزیره*، 4 فوریه 2011؛ "اردوغان در تور بهار عربی خود، مدل دموکراتیک ترکیه را عرضه کرد"، *کریسیچن ساینس مانیتور*، 16 سپتامبر 2011. 3 ترکیه برای حمایت از قانون اساسی خود که صریحاً جمهوری و عرفی است، بخش عمده ی قرن گذشته را صرف وارد کردن قوانین اروپایی به قانون خود کرده است، در حالی که ایران نخست یک سلطنت مطلقه و سپس یک حکومت دینی را تجربه کرده است. حدود یک چهارم جمعیت ایران، آذری هستند که زبان مادری شان گونه ای از ترکی است. "ایران: رادار ناتو در ترکیه در خدمت حفاظت از اسرائیل است"، *اسوسیپتدپرس*، 5 اکتبر 2011؛ "مشاور رهبری: ایران باید در روابط خود با ترکیه تجدید نظر کند"، مهر، 28 آوریل 2016.

دوره های تاریخی اخیر ایران، تبدیل به شاه‌رگی حیاتی شد، یعنی در جنگ ۱۹۸۰-۱۹۸۸ ایران با عراق، و اوج تحریم های هسته ای در سال های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳.^۴ با راهی اقتصاد ایران از تحریم های بین المللی در نتیجه ی توافق هسته ای سال ۲۰۱۵، هر دو کشور ظاهراً با کنار گذاشتن اختلاف های ژئواستراتژیک خود، متعهد به افزایش تجارت دوجانبه خود که به حدود ۱۰ میلیارد دلار در سال می رسد هستند.^۵ ولی توانایی انجام چنین کاری احتمالاً تابعی است از دو عامل: نگرانی مشترک از جدایی طلبی کردها، و اصطکاک منافع دو طرف در شکل دادن به آینده عراق و سوریه. مورد اول می تواند دو کشور را به هم نزدیک کند، ولی مورد دوم می تواند آنها را از هم دورتر کند. همزمان، ابهام در باره سرنوشت توافق هسته ای با روی کار آمدن دولت جدید در ایالات متحده، که ظاهراً مصمم به کاهش نفوذ منطقه ای ایران است، اهمیت رابطه ی اقتصادی حیاتی دو طرف را برجسته می سازد و رابطه ی کلی آن دو را تحت تأثیر قرار می دهد.

۱. بیم های مشترک

ترکیه و ایران -- که به ترتیب اولین و دومین جمعیت بزرگ کرد منطقه را در خود جای داده اند -- از احساسات جدایی طلبانه ی کردها بیم دارند.^۶ حزب کارگران کردستان (PKK) از سال ۱۹۸۴ درگیر شورشی در ترکیه بوده که تقریباً ۴۰ هزار کشته بر جای گذاشته است. از زمان شکست مذاکرات صلح در ژوئیه ی ۲۰۱۵، این مناقشه واردی فزای خونین شده و بخش های بزرگی از جنوب شرق ترکیه را در بر گرفته است. ایران هم مدت هاست که با جنبش های چریکی کردها روبروست، ولی چنین شورش هایی پراکنده و گذرا بوده اند.^۷ در پی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹، حزب دمکرات کردستان ایران (KDPI) قیامی مسلحانه به راه انداخت که در سال ۱۹۸۲ سرکوب شد. KDPI و گروه دیگری به نام کومله به مبارزه ی مسلحانه ادامه دادند تا سال ۱۹۹۶ که سلاح خود را به زمین گذاشتند. در سال ۲۰۰۴، حزب حیات آزاد کردستان (PJAK) پدیدار شد که پیرو رهبری و ایدئولوژی حزب PKK بود، ولی این حزب هم در سال ۲۰۱۱ اعلام آتش بس کرد که هنوز به رغم درگیری های گاه و بیگاه، پابرجاست. اواسط سال ۲۰۱۶، ایران شاهد تجدید حیات ظاهری و شاید کوتاه مدت ناآرامی در منطقه ی کردنشین خود بود.^۸ امکان دارد که محرک برخی از حملات، اقدام رقبای منطقه ای ایران از جمله عربستان سعودی، به تلافی آنچه که

۴ به گزارش شرکت خط لوله نفت ترکیه (بوتاش) ایران پس از روسیه، تامین کننده ی عمده ی گاز ترکیه است و سالانه حدود ده میلیارد مترمکعب گاز به ترکیه صادر می کند. ایران پس از عراق، بزرگترین تامین کننده ی نفت عراق است. "گزارش بخش"، ۲۰۱۵. در فاصله مارس ۲۰۱۴ و مارس ۲۰۱۵، بیش از ۱۱۰ هزار کامیون حامل کالا از مرز بازرگان گذشتند. در همان مدت، ۴۵ هزار کامیون از مرز ایران و افغانستان گذشتند. "گزارش سالانه ۲۰۱۴-۲۰۱۵"، سازمان حمل و نقل و نگهداری راه های ایران. یک دیپلمات ارشد ترکیه گفت "پس از توافق هسته ای، جمله ای که هنگام دیدار از تهران بیش از همه می شنویم این است: هیچ وقت دوستانی را که در دوران سخت کنارمان ایستادند فراموش نمی کنیم". مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، ۵ آوریل ۲۰۱۶.

۵ داده ها برگرفته از موسسه ی آمار ترکیه. "ایران و ترکیه قصد دارند حجم مبادلات بازرگانی خود را سه برابر کنند و به ۳۰ میلیارد دلار برسانند"، آژانس فرانس-پرس، ۵ مارس ۲۰۱۶. "شرکت یونیت اینترنشنال ترکیه می گوید با قرارداد ۲/۴ میلیارد دلاری برای ساخت نیروگاه در ایران موافقت کرده است"، رویترز، ۱۴ ژوئن ۲۰۱۶؛ "ترکیه می گوید قصد خرید گاز بیشتری از ایران را دارد"، رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی، ۱۲ اوت ۲۰۱۶؛ "ترکیه پارک صنعتی انحصاری در ایران احداث خواهد کرد"؛ تهران تایمز، ۲۶ اکتبر ۲۰۱۶. تجارت دوجانبه در سال ۲۰۱۲ به اوج خود یعنی ۹/۲۱ میلیارد دلار رسید، که عمدتاً ناشی از افزایش دوازده برابری صادرات طلای ترکیه بود. انور آنت، "ایران، راز طلا و رمز افزایش صادرات تجاری ترکیه"، بلومبرگ، ۱۳ آوریل ۲۰۱۵. مصاحبه های گروه بحران، محمد ابراهیم طاهریان، سفیر ایران در ترکیه؛ مسعود اوزکان، مدیر آکادمی دیپلماسی وزارت خارجه ترکیه، هر دو در آنکارا، ۴ آوریل ۲۰۱۶.

۶ حدود هجده میلیون کرد در ترکیه و ده میلیون کرد در ایران زندگی می کنند.

۷ گزارش شماره ۸۰ اروپای گروه بحران، هزینه ی انسانی درگیری PKK با ترکیه. مورد سور، ۱۷ مارس ۲۰۱۶. بنا به بانک اطلاعاتی منبع آزاد گروه بحران در زمینه درگیری ترکیه و PKK، www.crisisgroup.be/interactives/turkey، در فاصله ۲۰ ژوئیه ی ۲۰۱۵ و ۲ دسامبر ۲۰۱۶، حدود ۸۱۶ نفر از اعضای نیروی امنیت دولتی، ۹۸۶ شبه نظامی PKK و ۳۷۲ غیرنظامی، عمدتاً در استان های جنوب شرقی ترکیه، کشته شدند. تنها کشور مستقل کرد تا به امروز، با نام "جمهوری مه‌آباد"، با حمایت اتحاد شوروی، در سال ۱۹۴۶ در ایران تاسیس شد. این کشور طی کمتر از یک سال فروپاشید. ویلیام ایگلتن جونیور، جمهوری کرد مه‌آباد (لندن، ۱۹۶۳).

۸ KDPI با اعلام قیام مسلحانه جدید، در سال ۲۰۱۶ دست کم در ۹ مورد با سپاه پاسداران ایران درگیر شد. PJAK و یک گروه کرد چپ گرای دیگر ایرانی به نام حزب کردستان آزاد (PAK)، هر یک شش بار با سپاه پاسداران درگیر شدند. ایران اغلب با گلوله باران مناطق هم مرز با کردستان عراق به این اقدامات پاسخ داد. "ایران مرز شمال شرقی اقلیم کردستان را گلوله باران کرد"، رووداو، ۱۷ سپتامبر ۲۰۱۶.

دخالت ایران در امور داخلی آنها تلقی می‌شود، بوده باشد.⁹ همچنین روشن نیست که گروه‌های مسنول این درگیری‌ها، برای ادامه‌ی نبرد از پشتیبانی کافی مردمی در ایران یا در میان میزبانانشان شان در شمال عراق – که مقر آنهاست – برخوردار بوده باشند.¹⁰ در همین حال، دولت ایران در پاسخ به خواست‌های درازمدت مناطق کردنشین برای سرمایه‌گذاری، توسعه اقتصادی و آموزش زبان مادری، اقداماتی اصلاحی انجام داده است.¹¹ ایران و ترکیه در برخورد با احساسات ملی‌گرایانه‌ی کُردمحورانه، اغلب همکاری کرده‌اند، ولی پنج سال است که این همکاری‌ها کاسته و رقابت‌ها افزوده شده‌اند.¹² در عراق، ترکیه از مسعود بارزانی، رئیس اقلیم کردستان عراق (KRG) حمایت کرده است، به‌رغم آنکه بارزانی در تلاش برای برگزاری همه‌پرسی استقلال کردستان عراق بوده است. ایران پشتیبان رقیب بارزانی است، یعنی جلال طالبانی، رهبر اتحادیه میهنی کردستان (PUK)، و همچنین جنبش تغییر (گوران) و PKK که حضور خود را در شمال عراق – از جمله در سنجار و جنوب کرکوک – تقویت کرده است.

در شمال سوریه نیز ایران و ترکیه از گروه‌های متفاوت کُرد حمایت کرد‌اند. هرچند از لحاظ نظری، قدرت گرفتن PKK و گروه‌های وابسته به آن، تهدیدی علیه هر دو کشور است، تصرف اراضی گسترده از سوی حزب اتحاد دموکراتیک سوریه (PYD) که وابسته با PKK است، و شاخه‌ی نظامی آن یعنی واحدهای مدافع خلق (YPG) که مستقماً مخالف منافع ترکیه‌اند، با توافق تلویحی ایران از حکومت سوریه صورت گرفته است.¹³ مقام‌های ترکیه می‌گویند که تصرف این اراضی، PKK را تقویت کرده است، زیرا این گروه را از پشتیبانی تدارکاتی و عملیاتی برای انجام حملاتی در ترکیه، قطع ارتباط ترکیه با جهان عرب، و هموار ساختن راه ایجاد خرده‌کشوری در شمال سوریه برخوردار کرده است، دولتی که PKK و وابسته‌های محلی‌اش، آن را "روژاوا" (کردستان غربی) می‌خوانند.¹⁴ ترکیه برای مقابله با PYD، از شواری ملی کُرد (KNC) --ائتلافی از دوازده حزب کوچک کُرد سوریه که ارتباط نزدیکی با احزاب کُرد عراق دارند – حمایت کرده است؛ KDP را ترغیب به کنترل مرز میان عراق و کردستان سوریه (شاهرگ حیاتی PYD با دنیای بیرون) کرده؛ و در اوت 2016 در شمال سوریه دخالت نظامی کرده است: عملیات "سپر فرات" با هدف بازداشتن YPG از متصل کردن دو ناحیه (کانتون) شرقی زیر نفوذش یعنی قمیشلی و کوبانی با غفرین، که سومین ناحیه‌ی غیر هم‌مرز زیر نفوذ آن در شمال غربی حلب است، دور کردن دولت اسلامی از مرز، و ایجاد منطقه‌ای با ایمنی کافی برای جذب بخشی از جمعیت آواره شده‌ی سوریه.¹⁵ در پنج سال گذشته، ایران در پشتیبانی از موضع دولت سوریه در اولویت دادن به مبارزه با شورشیان ضدحکومتی و تلاش برای بازداشتن ترکیه از پشتیبانی آنان، با رهبری PYD وارد مذاکره شده و حتی از گسترش

9. مقام‌های امنیت ملی ایران و رهبران PKK می‌گویند که به باور آنها، عربستان سعودی به عنوان بخشی از تشدید جنگ نیابتی با ایران، KDPI را احیا کرده است. مصاحبه‌های گروه بحران، تهران، مه 2016؛ قنديل، ژوئن 2016. داده‌های مربوط به میزان مشارکت در انتخابات مجلس ایران در سال 2016 را می‌توان به عنوان سنجی‌ای برای نبود پشتیبانی مردمی از جنبش‌های جدایی‌طلبانه به کار برد. میزان مشارکت در کرمانشاه و کردستان، یعنی استان‌هایی که اکثریت جمعیت شان کُرد هستند، به ترتیب 60 و 53 درصد بود، که هر دو از تهران بیشتر بود. گهگاه، نارضایتی‌های محلی باعث بروز اعتراض‌هایی در مناطق کردنشین ایران می‌شوند، ولی این اعتراض‌ها اغلب به سرعت فروکش می‌کنند. "تظاهرات خشونت‌آمیز در شهر کردنشین شمال غرب ایران"، *الجزیره*، 8 مه 2015. ژیلوان قزاز، از سخنگویان KRG، گفت: "ما نمی‌خواهیم هیچ گروهی از قلمروی KRG برای تهدید امنیت کشور‌های همسایه ما استفاده کند. این موضع کاملاً روشن KRG است، و همه، از جمله KDPI، از آن آگاه شده‌اند." تشدید حملات کُردها همزمان با تهدید شروع جنگ سرد با ایران، "میدل ایست آی، 16 سپتامبر 2016.

11. دولت روحانی یکی از بزرگترین مجتمعات پتروشیمی ایران را در مهاباد افتتاح کرد و اجازه‌ی آموزش زبان مادری را در مدرسه‌ها و دانشگاه‌های منطقه صادر کرد. "روحانی بزرگترین مجتمعات پتروشیمی را در غرب ایران افتتاح کرد"، *مه‌ر*، 31 مه 2016؛ "آموزش زبان‌های محلی کردی و ترکی در مدارس"، *روزنامه ایران*، 1 ژوئن 2016.

12. در فاصله‌ی سالهای 1991 و 2003، این دو کشور، در کنار سوریه، برای جلوگیری از پیدایش یک منطقه‌ی کردنشین خودمختار در عراق، مشورت‌های نزدیکی داشتند. برای پس‌زمینه‌ی بیشتر، ر.ک. الیوت هنتوف، *عدم تقارن منافع: روابط ایران و ترکیه از سال 1979 (زاربروک)*، 2012. در سال 1998، ایران میان ترکیه و سوریه که در آستانه رویارویی نظامی بر سر گلوله باران عبدالله اوجالان، رهبر PKK و نیروهای او از سوی ترکیه بودند، میانجی‌گری کرد. محمود بالی‌آیکان، "بحران میان ترکیه و سوریه در اکتبر 1998: چشم‌اندازی از ترکیه"، *میدل ایست پالیسی*، سال 6، شماره 4 (ژوئن 1999)، ص 178.

13. بشه هوزت، دبیر مشترک اتحادیه جوامع کردستان (Koma Ciwakên Kürdistan, KCK)، سازمانی فراگیر از شعب PKK در ترکیه، ایران، عراق و سوریه، گفت: "وقتی ده تا بیست میلیون کُرد در ترکیه و ایران می‌بینند که چهار میلیون کُرد در سوریه با کرامت بر خودشان حکومت می‌کنند، خواهان همان امتیاز خواهند شد." مصاحبه‌ی گروه بحران، قنديل، 26 ژوئن 2016.

14. مصاحبه‌های گروه بحران، دیپلمات‌ها و مقام‌های امنیتی ترکیه، آنکارا، آوریل – اوت 2016.

15. سلجان حاجاوغلو، "همزمان با گسترش عملیات نظامی، اردوغان قصد ایجاد "منطقه‌ی آزاد" سوریه دارد"، *بلومبرگ*، 19 سپتامبر 2016.

قلمروی این گروه حمایت کرده تا از افتادن این مناطق به دست مخالفان مسلح دولت سوریه جلوگیری کند.¹⁶ ولی پیوندهای PYD با ایالات متحده و روسیه، و اعلام نظام فدرال در قلمروی زیر سلطه ی این گروه در مارس 2016 ظاهراً نگرش ایران به این گروه را از متحدی تاکتیکی به تهدیدی بالقوه استراتژیک تغییر داده است.¹⁷ یک مقام امنیت ملی ایران گفت: "خودمختاری، مُسری است. یک منطقه ی خودمختار کرد (در سوریه) آغازگر تجزیه ی ایران، عراق، سوریه ترکیه خواهد شد، و در نتیجه ی آن، مجمع الجزایری از خرده کشور های ضعیف، جای کشور های عمده ی منطقه را خواهد گرفت."¹⁸

یک مقام دیگر ایرانی، به مورد مهم دیگری اشاره کرد :

ایران نگران پیدایش یک کشور کرد است، ولی با توجه به درآمیختگی عمیق تر کردهای ایران با جمعیت ما، تهدیدی از سوی کردها متوجه ایران نیست. در نتیجه، ایران در مخالفت با پیدایش یک کشور کرد با ترکیه هم عقیده است، ولی از نظر چگونگی برخورد با کردها، با ترکیه اختلاف اساسی دارد.¹⁹

ترکیه از آنچه که تبانی میان ایران و PKK تلقی می کند - و تحمل فعالیت های PYD-YPG تنها بخشی از آن است - نگران است.²⁰ ولی مقام های ایران و PKK منکر همکاری مستقیم اند. جمیل بابیک، رهبر مشترک PKK، گفت که "همکاری PKK با کشوری که به حقوق کردها احترام نمی گذارد غیرممکن است." او افزود: "ولی نه ایران و نه PKK خواهان گشودن جبهه ی جدیدی نیستند، زیرا چنین کاری باعث انحراف توجه از اولویت های مهم تر در عراق و سوریه خواهد شد و پیامدهای داخلی جدی در بر خواهد داشت: احیای فعالیت PJAK در ایران و فشار حکومت اقلیم کردستان بر حضور PKK در عراق."²¹

16 صالح مسلم، دبیر مشترک PYD، در چند سال گذشته چند بار از ایران دیدن کرده است. مصاحبه های گروه بحران، مقام های ایرانی، تهران، مارس - مه 2016. یک عضو پیشین سپاه پاسداران که اخیراً تجربه ی حضور در سوریه را داشته، گفت: "ما نیازی به پشتیبانی مادی از PYD-YPG نداریم، ولی گفتگو و همکاری میان دمشق و کردهای سوریه را در جنگ علیه دشمنان مشترک شان (دولت اسلامی و مخالفان مسلح مورد حمایت ترکیه) تسهیل می کنیم." مصاحبه ی گروه بحران، تهران، سپتامبر 2016. در ژوئیه 2012، PYD-YPG به سرعت مناطق کردنشین شمال سوریه را تصرف کرد، بی آن که حکومت سوریه تلاش کند آنها را باز پس بگیرد. از آن زمان، PYD-YPG به روشی آشتی جویانه و غیر رویارویی خواهانه با دمشق تعامل کرده، و همزمان به طور پیوسته تسلط ارضی خود را به زیان گروه های شورشی و جهادی گسترش داده است. برای اطلاعات بیشتر در مورد رابطه ی میان PYD و حکومت سوریه، ر. ک. گزارش خاورمیانه گروه بحران، شماره 151، پرواز ایکاروس؛ اوج گیری لرزان PYD در سوریه، 8 مه 2014.

17 "به گفته ی یک مقام رسمی، کردها در سوریه اعلام "منطقه ی فدرال" کردند"، وال استریت جورنال، 24 مارس 2016.

18 مصاحبه ی گروه بحران، تهران، آوریل 2016. بسیاری در تهران، این تحول را توطئه ای از سوی ایالات متحده آمریکا می دانند، هر چند ایالات متحده کوشیده است عراق را کشوری واحد نگه دارد و نگذاشته است که PYD، مناطق زیر سلطه ی خود در سوریه را به هم وصل کند. یک دیپلمات ارشد ایرانی، باور غالب در میان هیئت حاکمه ی ایران را چنین توصیف کرد: "طرح رخدادهای سوریه، یادآور گذشته است. به پیروی از مدل کردستان عراق، ایالات متحده نخست از متصرفات ارضی کردها (ی سوریه) حمایت می کند، بعد دسترسی آنها به منابع انرژی را که تامین کننده ی هزینه ی خرید سلاح از ایالات متحده برای آنها خواهد بود تضمین می کند، و سپس پیوندهای نزدیک نظامی و اطلاعاتی آنها با اسرائیل را تحکیم می کند، و عاقبت از خواست آنها برای استقلال حمایت می کند." او گفت که این نقشه "باید در نطفه خفه شود."

19 مصاحبه ی گروه بحران، برلین، نوامبر 2016.

20 به مدت بیش از دو دهه، ترکیه ایران را به حمایت از PKK متهم کرده است تا آن را زیر فشار بگذارد. مقام های ترکیه، پیشینه ی مرحله ی تازه ی نزدیکی ایران با PKK را در سال 2011 می جویند، زمانی که به ادعای آنها، PKK موافقت کرد در ازای فضای مانور بیشتر در شمال عراق و سوریه، PJAK را مهار کند. مصاحبه ی گروه بحران، مقام امنیتی ترکیه، آنکارا، آوریل 2016؛ دیپلمات ارشد ترکیه، آنکارا، ژوئن 2016. "Iran, Kandil'e bayrak dikti" ("ایران در قندیل پرچم برافراشت")، ملیت، 25 اوت 2015. آتش بس سال 2011 PJAK به بدگمانی میان ترکیه و ایران دامن زد. پس از آن که ترکیه اطلاعات مربوط به مخفیگاه رهبر PKK، مراد کارابیلان، را با ایران در میان گذاشت، فرار او و عقب نشینی اعضای PJAK از مرز ایران در امتداد رشته کوه قندیل، باعث تعمیق بدگمانی ترکیه نسبت به پیوندهای ایران و PKK شد. "Karayılan'ı İran Kurtardı" ("ایران کارابیلان را نجات داد")، صباح، 20 اوت 2011.

21 مصاحبه ی گروه بحران، قندیل، 26 ژوئن 2016. عنوان رسمی بابیک، دبیر مشترک اتحادیه جوامع کرد (Koma Civakên Kurdistan, KCK) است، سازمانی که همه ی گروه های مرتبط با PKK را در بر می گیرد. یک استراتژیست سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران با انعکاس همین دیدگاه گفت: "ما PKK را یک گروه تروریستی و یک تهدید به شمار می آوریم، ولی هم ایران و هم PKK در حال حاضر دغدغه های مهم تری دارند." مصاحبه ی گروه بحران، مه 2016.

حتی اگر ایران و PKK در منافع تاکتیکی شکست دادن دولت اسلامی در عین تحکیم پیوندهایشان با شرکا و وابستگان خود در عراق و سوریه همداستان باشند، منافع درازمدت آنها در یک راستا نیست. ایران خواهان حفظ نظم موجود است؛ در حالی که PKK در پی سرنگونی وضع موجود برای ایجاد کشوری کرد است. متصرفات ارضی، پشتیبانی ایالات متحده و روسیه، و ضعف مخالفان سوری و عراقی PKK، به این گروه و وابستگانش اعتماد کافی داده است که تبنانی میان ترکیه و ایران علیه آن را می توان خنثی کرد.²² این اعتماد شاید بیش از اندازه باشد، و تلاش PKK برای تصرف مناطق بیشتر، آن را رو در روی ترکیه و ایران قرار دهد، بخصوص زمانی که دولت اسلامی از مناطقی که فعلا در تصرف خود دارد بیرون رانده شود.

ب. بی اعتمادی متقابل

ترکیه و ایران به رغم رابطه ی دیرپای شان، دچار بی اعتمادی متقابل عمیقی اند. این بدگمانی که حتی در حوزه ی روابط تجاری دوجانبه مشهود است،²³ در زمینه تحرکات منطقه ای عمق بیشتری دارد: هر طرف، دیگری را در پی برتری جویی - اگر نگوئیم تجدید عظمت از دست رفته - از طریق واسطه های خشن خود، می داند. ایران از حمایت فعالانه ی ترکیه از مخالفان حکومت سوریه و تلاش برای سرنگونی آن حکومت -- که پیوند استراتژیک ایران را با حزب الله سوریه تهدید می کند -- شکایت دارد، و ترکیه را متهم می کند که از گروه های جهادی سنی در سوریه پشتیبانی می کند و به اعضای گروه های جهادی اجازه می دهد برای رسیدن به سوریه و عراق از خاک ترکیه عبور کنند. ترکیه نگران آن چیزی است که حمایت ایران از PKK و وابستگان آن - در تلاش برای ایجاد منطقه ای خودمختار در مرز این گروه با سوریه، و از طریق عملیات این گروه ها و شبه نظامیان شیعه عراقی در شمال عراق (جایی که زمانی "ولایت موصل" متعلق به امپراتوری عثمانی بود و ترکیه هنوز آن را "حوزه ی نفوذ" خود به شمار می آورد) - است. ترکیه این تحولات را تهدیدی مستقیم علیه ثبات مرزهای خود با سوریه و عراق، و نیز ساکنان سنی منطقه، قلمداد می کند.

ایران، سیاست ترکیه در سوریه را عمدتاً محصول نوعی جاه طلبی نو-عثمانی برای احیای نفوذ سابق و توانمندسازی سنی های هوادار ترکیه در قلمروهایی می بیند که زمانی نیاکان ترکیه ی امروزی بر آن فرمان می رانند. یک مقام امنیت ملی ایران گفت: "آنچه (از سال 2011 به بعد) در سوریه تغییر کرد، نه ماهیت دولت سوریه بود، نه روابط ایران با آن. بلکه این نیابت ترکیه بود که تغییر کرد." افزوده بر این، ایران ترکیه را بابت جلوگیری نکردن از سیل جهادگرایان سلفی که از قلمروی ترکیه عبور می کنند، و نیز بابت حمایت تدارکاتی و مالی از آنان، نکوهش می کند.²⁴

22 الهام احمد، از مقام های PYD، با اشاره به درگیری های اوت 2016 میان نیروهای دولتی سوریه و YPG در شمال سوریه، به پیدایش "مفهومی جدید" که ترکیه، ایران و سوریه بر سر آن توافق دارند اشاره کرد، ولی گفت "معلوم نیست که این مفهوم دید استراتژیک است یا تاکتیکی". به نقل از ای ان اف نیوز، 23 اوت 2016. جمیل بابیک گفت: "روزگار قرارداد (1975) الجزیره (که به حل اختلاف مرزی ایران و عراق انجامید و باعث شد ایران به حمایت خود از کردهای عراق پایان دهد و دست حکومت صدام حسین را برای سرکوب آنها باز بگذارد) گذشته است. غرب به کردها... برای مبارزه با دولت اسلامی نیاز دارد، و متوجه است که هم ایران و هم ترکیه، نقش غیرسازنده ای ایفا کرده اند." مصاحبه ی گروه بحران، قندیل، 26 ژوئن 2016. زهره رمیشتی، از جنگجویان زن عضو گروه چپ گرای ایرانی-کردی حزب آزادی کردستان (PAK) در عراق گفت: "وقتی کارمان در اینجا (عراق) تمام بشود، نبرد برای روژ هلات (واژه کردی به معنای کردستان شرقی) را ادامه خواهیم داد". به نقل از کیم دین، "اول دولت اسلامی، بعد ایران: یکی از رهبران کردهای ایرانی به هدف غایی کردها چشم دوخته است"، میدل ایست آی، 1 اکتبر 2016؛ علی هاشم، "نبرد کردهای ایرانی با دولت اسلامی در عراق، تهران را در حالت آماده باش قرار داد"، *المانیتور*، 28 نوامبر 2016.

23 در میانه ی دهه ی 2000، مقام های ایران قراردادهای عمده ای با شرکت هولدینگ فرودگاه های ترکیه (TAV) و شرکت ارتباطی ترک سل را که منافع سهام داران قدرتمند در ایران را تهدید می کرد، لغو کردند. دو کشور همچنین وارد منازعه ی شدیدالحنی در باره بهای گاز طبیعی صادراتی ایران شدند. "ترکیه برنده ی دعوی بهای گاز علیه ایران در دادگاه"، حریت، 2 فوریه 2006. در ایران، یک موافقتنامه ی تجارت ترجیحی که ده سال است در دست مذاکره است، با این مدعا که صنایع داخلی را تضعیف می کند، در سال 2015 مورد انتقاد گسترده قرار گرفت. "بررسی موافقتنامه ی تجارت ترجیحی میان ایران و ترکیه"، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، مارس 2015. یک مقام بلندپایه ی ترک گفت: "وقتی ایرانی ها شکایت می کنند که ترکیه به اندازه ی اروپایی ها مشتاق همکاری به ایران در دوره پس از توافق هسته ای نیست، به آنها می گویم: "قبلاً امتحان کرده ام و نتیجه اش را هم دیده ام. موفق باشید. به سلامت!" مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، آوریل 2016.

24 مصاحبه ی گروه بحران، مقام های ایران، تهران، استانبول، مارس-اوت 2016. یک دیپلمات ارشد ایرانی گفت: "اردوغان تصور می کرد که بی ثباتی در منطقه فرصتی تکرارنشده برای شکل دادن به منطقه در قالب دلخواه ترکیه، توانمندسازی اخوان المسلمین و بازسازی امپراتوری عثمانی است، بدون آن که متوجه باشند ساختن امپراتوری به آسانی ساختن هتل و مراکز خرید در منطقه نیست." یک دیپلمات ایرانی گفت: "احرار الشام، گروه تروریستی

در همین راستا، مقام های آنکارا معتقدند که ایران در پی احیای امپراتوری ایران باستان – این بار با درونمایه ای شیعی – در قلمروی پیشین عثمانی است. در مارس 2015، اردوغان رئیس جمهوری ترکیه، ایران را متهم کرد که تنها به این دلیل با دولت اسلامی در عراق می جنگد که "می خواهد خودش جای آن را بگیرد".²⁵ ترکیه همچنین می گوید که بسیج شبه نظامیان شیعه در سراسر منطقه از سوی ایران برای حمایت از حکومت یک فرقه اقلیت – علوی ها – بر اکثریت سنی سوریه، تنش های فرقه ای را عمیق تر کرده و ابزار بالقوه موثری برای عضوگیری در اختیار جهادگرایان سنی قرار داده است.²⁶

هر یک از دو کشور ایران و ترکیه، طرف مقابل را متهم می کند که نمی خواهد برداشت طرف اول را از واقعیت تصدیق کند، ولی هر دو به این مسئله بی توجهند که هر یک از آنها دقیقاً به همان شکلی عمل کرده اند که طرف دیگر را به آن علت سرزنش می کند: بخصوص در استفاده از قدرت سخت و حمایت از گروه های غیر دولتی. تلاش هایی که برای دستیابی به زمینه های مشترک انجام شده، به دلیل بدگمانی، سوء تعبیر، درک نادرست و محاسبات نادرست، ناکام مانده اند. در سپتامبر 2013، دولت جدید حسن روحانی، رئیس جمهوری ایران، طرحی برای حل بحران سوریه ارائه داد. جواد ظریف، وزیر خارجه ایران، آنچه را که می گفت طرح تهیه شده با همکاری قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود، به همتای ترک خود احمد داووداغلو ارائه داد.²⁷ ماه ها دیپلماسی رفت و برگشت بی نتیجه ماند. آن طور که آقای ظریف توضیح داد:

بر سر همه جزئیات توافق کردیم، جز یک عبارت در مرحله ی نهایی طرح، که خواستار برگزاری انتخابات زیر نظر سازمان ملل متحد می شد. رهبران ترکیه خواهان منع اسد از شرکت در انتخابات بودند... من گفتم که در صورت برگزاری انتخاباتی با نظارت بین المللی، حضور اسد جای نگرانی نیست، بخصوص اگر آنچنان که ترکیه می گوید، اسد سابقه سیاهی دارد و از پایگاه اجتماعی اقلیتی برخوردار است. ولی داووداغلو مخالفت کرد... و تلاش های ما به جایی نرسید.²⁸

مقام های ترکیه نمی توانستند بپذیرند که اسد با رهبری دولتی انتقالی موافقت کند که منجر به کنار رفتن خودش از قدرت شود.²⁹ از آن مهم تر، آنها گمان می کردند که تحولات نظامی و زمان، به نفع شان است. عبدالله گل، رئیس جمهوری وقت ترکیه، بعداً گفت: "دولت ما در پی توافق با ایران نبود، زیرا می اندیشید که اسد طی چند ماه سرنگون خواهد شد." از دید ترکیه، شکست های اسد در جبهه ی جنگ، نیاز به مصالحه را از میان می بُرد، یا دست کم شرایط یک توافق را بهبود می بخشید.³⁰

پس از حدود سه سال تشدید متقابل درگیری ها در سوریه، در پی کودتای نافرجام ژوئیه 2015 ترکیه، بخت دیگری برای گفتگوی میان ایران و ترکیه پیدا شد. حمایت سریع ایران از اردوغان به گرم شدن روابط و از سرگیری

محبوب ترکیه را در نظر بگیرید. این گروه با جبهه ی النصره، یعنی همان القاعده، همکاری می کند و می خواهد نظامی طالبان گونه در سوریه برپا کند؛ ولی ترکیه هنوز می گوید که این گروه بدیلی عمده و معقول برای برای آینده ی سوریه است". "ایران می گوید ترکیه و اردن به تروریستهای عازم سوریه کمک می کنند"، آژانس فرانس-پرس، 13 ژوئیه 2012. "رضایی: ایران اسناد فروش نفت داعش به ترکیه را در اختیار دارد"، خبرگزاری ایرنا، 4 دسامبر 2015.

25 مصاحبه های گروه بحران، دیپلمات های ترکیه، آنکارا و استانبول، مارس-اوت 2016. "اردوغان می گوید نمی تواند تلاش ایران را برای تسلط بر خاورمیانه تحمل کند"، رویترز، 26 مارس 2015.

26 مصاحبه های گروه بحران، دیپلمات ها و مقام های امنیتی ترکیه، آنکارا، آوریل، ژوئن 2016. گروه بحران نوشت: "برخلاف باور عامه، سوریه حکومتی علوی (از شعب مذهب شیعه) ندارد، و جمعیت علوی آن زندگی پرتجملی ندارد. اما حکومتی است که به لطف آن، علوی ها بر جایگاه درجه دوم بودن شان فایز آمده اند و از گذشته ای سراسر آزار و قتل عام گریخته اند." گزارش خاورمیانه شماره 128، درگیری در حال تحول سوریه، 1 اوت 2012.

27 مصاحبه های گروه بحران، جواد ظریف، وزیر خارجه ی ایران، وین، 19 نوامبر 2014؛ استرانیست سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، تهران، مه 2016. این طرح شامل چهار مرحله بود: (1) آتش بس؛ (2) دولت وحدت ملی؛ (3) اصلاح قانون اساسی، به ویژه با هدف محدود کردن قدرت ریاست جمهوری؛ (4) انتخابات ریاست جمهوری و پارلمان زیر نظارت سازمان ملل متحد. حسین امیرعبداللیهان، "طرح چهار مرحله ای ایران برای حل بحران سوریه"، *المانیتور*، 5 مارس 2014.

28 مصاحبه ی گروه بحران، وین، 19 نوامبر 2014.

29 مصاحبه ی گروه بحران، مقام های پیشین و کنونی ترکیه، استانبول و آنکارا، مارس-اوت 2015. افزوده بر این، یوسف بوراک رنده، معاون مدیر کل وزارت خارجه در امور خاورمیانه، گفت: "ترکیه کوچک ترین تغییری در موضع خود نسبت به اسد نمی دهد، زیرا حتا اگر ما چنین کاری بکنیم، مخالفان هرگز باقی ماندن اسد در قدرت را نخواهند پذیرفت". مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، 7 آوریل 2016.

30 مصاحبه های گروه بحران، گل، رئیس جمهور پیشین ترکیه، استانبول، مارس 2016؛ مقام ارشد ترکیه، آنکارا، آوریل 2016.

گفتگوها بر سر سوریه انجامید.³¹ آشنی ترکیه و روسیه، که تا اندازه ای ناشی از پیشروی های YPG در شمال سوریه بود نیز احتمالاً به تجدیدنظر آنکارا در سیاست اش در سوریه کمک کرد.

این بار، دو طرف اختلاف انگیزترین مسئله را که ظاهراً غیرقابل حل بود -- یعنی سرنوشت اسد -- کنار گذاشتند.³² ایران همچنان پافشاری می کرد که انتقال سریع قدرت از اسد، پیش از ثبات یافتن سوریه، منجر به فروپاشی و هرج و مرجی می شود که تنها جهادگرایان سنی از آن سود خواهند برد. برای ترکیه اما، کنار رفتن اسد هنوز موضوع اصلی بود. به گفته ی ابراهیم کلین، مشاور ارشد اردوغان، کنار رفتن اسد "جزء اصلی نمادین و عملی هر فرایند انتقالی قابل قبولی است." ولی دو طرف توافق کردند که نقطه ی تمرکزشان این باشد که چه نوع نظام سیاسی (مبثتی بر ریاست جمهوری یا پارلمان) و سازوکار تقسیم قدرت می تواند در سوریه ی پس از جنگ، نتیجه بدهد.³³ اما پس از دو دور مذاکرات در سطح بالا، دخالت نظامی ترکیه در شمال سوریه -- با نام عملیات سپر فرات -- گفتگوها را مختل کرد و به بدگمانی ها دامن زد. مقام های ایران ابراز شگفتی کردند که به رغم حضور یک مقام بلندپایه ی ایرانی در آنکارا در روز پیش از عملیات، ترکیه ایران را در جریان نگذاشته بود.³⁴ شاید ترکیه بیم داشت که ایران ممکن است YPG را از عملیات باخبر کند.

III. بین هموردی و همکاری

در پی هر ناکامی در یافتن راهی برای مصالحه، درنمایه ی رقابت میان ترکیه و ایران پیچیده تر می شود، و اختلاف های شان لاینحل تر. فصل مشترک دو طرف در مورد سوریه این است که هیچ یک نمی تواند تجزیه یا اغتشاش کامل در آن کشور را تحمل کند. اما آنچه برای ایران اهمیت فوق العاده دارد، این است که هر نظمی که در سوریه برقرار باشد، جهت گیری ژئواستراتژیک سوریه را به عنوان بخشی از "محور مقاومت" حفظ کند: یعنی ایران به طور اعم، قدرت خود را در شامات اعمال کند و به طور اخص، عمق استراتژیک خود را در مقابل اسرائیل از طریق پیوندش با حزب الله، برجا نگه دارد. ترکیه مایل است اسد کنار برود و نظم فراگیرتری به رهبری سنی ها در سوریه برقرار شود که موضع دوستانه تری نسبت به ترکیه داشته باشد، ولی اولویت مطلق ترکیه، داشتن مرزی باتبات و جلوگیری از مطالبات کردها به رهبری PKK است. هر دو به دنبال حفظ تمامیت ارضی عراق نیز هستند، اما برای ایران حکومت اکثریت شیعیان مهم است در حالی که برای ترکیه سهم بیشتر برای سنی های عراق در حکومت اولویت دارد.

این اهداف الزاماً در تضاد نیستند، و منافع ایران و ترکیه در سوریه امروز دست کم و احتمالاً بیش از پنج سال پیش هم راستا هستند. هر دو کشور به طور فزاینده ای بر جنگ با داعش و مخالفت با اعلام نظام فدرال در شمال سوریه از سوی PYD -- که ایران و ترکیه بیم دارند نیروهای گریز از مرکز را تقویت کند و سوریه را از هم بپاشد -- تمرکز داشته اند. در این اختلاف در اولویت -- برای ترکیه، مهار PYD-YPG اولویت دارد، برای ایران، نجات اسد -- فرصتی است برای تعامل و حل اختلافات.³⁵

31 مصاحبه های گروه بحران، مقام های ایران، آنکارا، اوت 2016؛ دیپلمات ارشد ایرانی، نیویورک، سپتامبر 2016. یک دیپلمات ایرانی گفت که کمتر از نیم ساعت طول کشید تا هسته ی بحران شورای عالی امنیت ملی ایران به این نتیجه برسد که "هر بدیلی برای وضعیت جاری در ترکیه برای ما بدتر خواهد بود." مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، اوت 2016. مولود چاوش اوغلو، وزیر خارجه ی ترکیه، گفت: "در طول شب کودتا تا صبح خوابیدیم. دوستم جواد ظریف هم خوابید. بیشتر از هر وزیر خارجه ای با ظریف صحبت می کردم. آن شب پنج بار به من زنگ زد." به نقل از "وزیر خارجه ی ایران در سفر خود به آنکارا روابط دوجانبه را تقویت کرد"، صدای آمریکا، 12 اوت 2016.

32 در تشریح انگیزه ی ترکیه از استقرار نیروهایش در سوریه، اردوغان گفت: "ما چشمداشتی به خاک سوریه نداریم. مسئله، برگرداندن اراضی به صاحبان واقعی آنهاست. یعنی این که ما برای برقراری عدالت آنجا هستیم. ما برای پایان دادن به حکومت خودکامه ی اسد که با ترور دولتی حکم می راند، وارد سوریه شدیم." به نقل از "اردوغان، رئیس جمهور: ترکیه برای پایان دادن به حاکمیت اسد وارد خاک سوریه شد"، حریت، 29 نوامبر 2016.

33 مصاحبه های گروه بحران، مقام های امنیت ملی و دیپلمات های ایران، تهران، آوریل-اوت 2016؛ آنکارا، 16 ژوئن 2016؛ دیپلمات ارشد ایرانی، نیویورک، سپتامبر 2016.

34 یک مقام ایرانی گفت: "یک روز پیش از عملیات سپر فرات، معاون وزیر خارجه ایران در آنکارا بود تا در باره وضعیت سوریه گفتگو کند. ولی همتایان ترکیه ای او، یک کلمه هم در باره ی تهاجم قریب الوقوع به او نگفتند." مصاحبه ی گروه بحران، نیویورک، سپتامبر 2016. "وزارت خارجه ی ایران از ترکیه خواست فوراً به دخالت در سوریه خاتمه دهد"، خبرگزاری ایلنا، 30 اوت 2016.

35 ابراهیم کلین، مشاور ارشد اردوغان، گفت: "تهدید جدایی طلبان کرد علیه امنیت ملی ترکیه بسیار حادث است تا علیه ایران." مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، 16 ژوئن 2016. یک مقام ارشد ایالات متحده گفت: "دو سال پیش، اردوغان سه اولویت داشت، به این ترتیب: اسد، کردها، داعش. این اولویت ها امروز به این ترتیب است: کردها، داعش، اسد." مصاحبه ی گروه بحران، واشنگتن، 29 ژوئن 2016.

فعلا دلایلی که حاکی از پافشاری هر یک از دو طرف بر ادامه در مسیر کنونی اش باشد نیرومندتر از دلایلی است که تغییر مسیر را میسر سازد. این برداشت آنکارا که ایران به شکل فزاینده ای به حوزه ی نفوذ تاریخی ترکیه - به ویژه در حلب و اطراف آن، و در جبهه های نبرد موصل -- دست اندازی می کند، به تنش ها دامن زده است. شورشیان سوری، با پشتیبانی ارتش ترکیه، پس از بیرون راندن داعش از شهرهای جرابلس، الرای و دابق در نزدیکی مرز ترکیه از ماه اوت تا اکتبر، شروع به پیشروی به سمت جنوب کردند تا عهد اردوغان مبنی بر پاکسازی منطقه ای به وسعت 5000 کیلومتر مربع در شمال سوریه را عملی کنند. اگر این شورشیان به شهر استراتژیک الباب در شرق حلب برسند -- که در دست داعش است، اما YPG بدنبال تسلط بر آن بعنوان گذرگاهی میان نواحی کوبانی و عفرین است، به شکل خطرناکی به ارتش سوریه و نیروهای متحد ایران نزدیک خواهند شد، و از سوی دیگر به نیروهای دموکراتیک سوری (SDF) تحت سلطه ی YPG در شمال حلب.³⁶ ادعای ترکیه مبنی بر این که پهباد ساخت ایران چهار سربازش را در نزدیکی الباب در ۲۴ نوامبر کشته، نشانه شومی از احتمال چنین درگیری هایی است.³⁷ فعل و انفعال مشابهی نیز در عراق جریان دارد. پافشاری ترکیه بر نقش نیابتی شبه نظامیانی که در پایگاه نظامی بعشقیه در شرق موصل آموزش داده، گروه عرب سنی حشد الوطنی (که به نام "شوالیه های موصل" نیز شناخته می شوند)، در کنار پیشمرگه های حزب KDP بارزانی که طرفدار ترکیه اند، در عملیات بازپس گیری موصل از داعش، باعث جنگ لفظی میان آنکارا و بغداد شد. مقام های ترکیه می گویند که مخالفت بغداد با نقش ترکیه و حضور آن در شمال عراق، ناشی از تبعیت از ایران است.³⁸

همزمان، شبه نظامیان مورد حمایت ایران (حشد الشعبی) نشان داده اند که قصد دارند به سمت تل عفر - شهر نظامی باستانی دوران عثمانی در غرب موصل که بیشتر جمعیت آن ترکمن اند - پیشروی کنند، ظاهرا برای جلوگیری از فرار اعضای داعش به سوی مرز سوریه. چشم انداز ورود شبه نظامیان شیعه به تل عفر، باعث نگرانی آنکارا شد، و در نتیجه، ترکیه تانکها و توپخانه ی خود را در سیلوی، نزدیک مرز خود با عراق، مستقر کرد تا هشدار دهد که در صورت اقدامات تلافی جویانه علیه جمعیت سنی شهر، دست به مداخله خواهد زد.³⁹ این اقدام واکنش شدید نخست وزیر عراق را به دنبال داشت که هشدار داد: "ما خواهان جنگ با ترکیه نیستیم ... ولی اگر رویارویی رخ دهند، برای آن آماده ایم ... (با ترکیه) به منزله ی دشمن برخورد خواهیم کرد".⁴⁰ ترکیه همچنین دست ایران را در پشت حضور اعضای YPG و PKK در سنجار، در غرب موصل و نزدیک به مرز سوریه، می بیند.⁴¹

36 "اردوغان می گوید ترکیه "متعهد" به تصرف الباب در سوریه است"، رویترز، 22 اکتبر 2016. کنترل الباب به عنوان راهی برای سد کردن راه YPG در اتصال نواحی زیر سلطه اش برای اهمیت حیاتی دارد؛ ارزش الباب برای حکومت سوریه به دلیل مجاورتش با صحنه ی نبرد حلب است. تصور می شود حمله ی گزارش شده ی سوریه به نیروهای ترکیه در نزدیکی الباب در 24 نوامبر 2016، به منزله ی تیر اخطار بوده باشد، و پیش از آن، رسانه های دولتی سوریه اخطارهای لفظی داده بودند. "ترکیه دولت سوریه را مسئول حمله ی مرگبار به سربازان ترکیه می داند"، میدل ایست آی، 24 نوامبر 2016.

37 رودا، ۷ دسامبر ۲۰۱۶. "پنتاگن می گوید ایران ممکن است سربازان ترکی را کشته باشد"، حریت، ۹ دسامبر ۲۰۱۶. یک استراتژیست سپاه ایران گفت: "تفاهم ترکیه با روسیه این است که دخالت ترکیه در سوریه فراتر از عمق ۱۲ کیلومتری گسترش نخواهد یافت. الباب ۳۰ کیلومتری مرز ترکیه است. هر چه عمیق تر بروند، گران تر برای آنها تمام خواهد شد." مصاحبه ی گروه بحران، تهران، دسامبر ۲۰۱۶.

38 تیم آرانگو و مایکل گوردن، "اقدام سوریه به پیوستن به نبرد موصل، به تنش های این کشور با عراق دامن زد"، نیویورک تایمز، 23 اکتبر 2016. مصاحبه ی گروه بحران، دیپلمات پیشین ترکیه، آنکارا، آوریل 2016. یاسین آکتای، معاون دبیرکل حزب حاکم AK، گفت: "این ایران است که نمی خواهد ترکیه در نبرد موصل شرکت داشته باشد. ولی این موضوع را علنی بیان نمی کند. در عوض، دولت عراق را وادار به بیان آن می کند". الشرق الاوسط، 2 نوامبر 2016.

39 هادی العامری، رئیس سازمان بدر و رهبر حشدالشعبی، گفت: "اگر ترکیه بکوشد در نبرد موصل شرکت کند، تل عفر گورستان سربازان ترکیه خواهد شد". به نقل از مصطفی سعدون، "ایران و ترکیه بر سر تل عفر می جنگند"، *المانیتور*، 18 نوامبر 2016. اردوغان هشدار داد: "تل عفر شهری تمام ترکمن نشین است، نیمی از ساکنانش شیعه و نیمی سنی اند ... اگر حشدالشعبی منطقه را به ترور بکشاند، پاسخ ما متفاوت خواهد بود". به نقل از "هشدار اردوغان در باره ورود شبه نظامیان شیعه به تل عفر در عراق"، *آژانس آنادولو*، 29 اکتبر 2016. از نظر تاریخی، تل عفر جمعیتی ترکمن داشته که به طور نسبتا برابری میان سنی ها شیعیان تقسیم شده است. این شهر از خشونت های فرقه ای عراق در سال های پس از 2003 -- که طی آن احزاب اسلام گرای شیعی به قدرت رسیدند و سنی ها به شورش رو کردند -- در امان نبوده است. داعش در سال 2014 این شهر را تصرف کرد و جمعیت شیعه ی آن را بیرون راند. چند فرمانده داعش، ترکمن های سنی اهل تل عفر هستند یا بودند (پیش از آن که در حملات هوایی ایالات متحده کشته شوند).

40 "همزمان با نبرد موصل، تنش های میان عراق و ترکیه اوج می گیرد"، *الجزیره*، 2 نوامبر 2016. یک مقام ایران کوشید رهبری کشورش را از رهبری عراق دور نگه دارد. او گفت: "هر چند دولت عراق از ایران خواست در کنار بغداد علیه آنکارا موضع بگیرد ...، ما تصمیم گرفتیم دخالتی نکنیم". مصاحبه ی گروه بحران، برلین، نوامبر 2016.

41 مصاحبه های گروه بحران، دیپلمات ترکیه، آنکارا، ژوئن 2016، تحلیلگر ترکیه ای، واشنگتن، اکتبر 2016.

دیدگاه تهران، کاملاً بر عکس است: ایران بر آن است که ترکیه در پی ایجاد منطقه ای فدرال زیر سلطه ی سنی ها با خودمختاری بیشتر در شمال عراق است، اندیشه ای که برخی سیاستمداران سنی عراقی نزدیک به ترکیه – به ظاهر برای حفاظت از اقلیت ها، و در واقع برای مقابله با نفوذ ایران در مناطق دیگر عراق -- پیشنهاد داده اند.⁴² این واقعیت که هر یک از طرفین، دیگری را به دنبال بازی با حاصل جمع صفر تصور می کند، انگیزه ی بیشتری برای ادامه ی مسیر فعلی فراهم می آورد. هر دو مصمم اند که نقشه ی طرف دیگر را نقش بر آب کند. به گفته ی یک مقام امنیتی ترکیه، آنکارا "بیم دارد که پیروزی ایران در سوریه یا عراق، ایران را جسورتر کند تا در قلمرو ما بیشتر پیش برود." یک مقام امنیت ملی ایران، از قدرت نمایی ترکیه ابراز نگرانی کرد و – بدون توجه به نقش ایران در عراق و سوریه -- گفت: "به محض این که کسی حکومت یا ترکیب جمعیتی کشورهای دیگر را با فرستادن تانک به آن سوی مرز تغییر بدهد، آن کشور را از هر گونه مفهوم حاکمیت ملی تهی می کند."⁴³ تغییر قریب الوقوع دولت در ایالات متحده نیز انگیزه دیگری برای ترکیه و ایران است که پیش از آن که دولت جدید آمریکا، سیاست های خود در باره ی عراق و سوریه را تعیین کند، تا می توانند موقعیت خود را در منطقه مستحکم کنند. این امر می تواند انگیزه روسیه-ایران-سوریه را برای چیرگی بر شرق حلب و تلاش ترکیه را برای ایجاد منطقه امن در شمال سوریه توضیح دهد. آنچه به همان اندازه مهم است، شاید جاذبه ی شعارهای آنکارا ملی گرایانه پیشاپیش همه پرسی قانون اساسی ترکیه برای دادن قدرت اجرایی بیشتر به اردوگان – که انتظار می رود در میانه ی سال 2017 برگزار شود – و نیز انتخابات ماه مه ریاست جمهوری در ایران باشد. حتی اگر فعل و انفعالات کنونی برای ایران یا ترکیه دستاوردهای کوتاه مدت داشته هم باشد، مخاطرات جدی در بر دارد. تشدید تنش ممکن است درگیری های نیابتی را به رویارویی مستقیم و حتی غیر عمدی نظامی در شمال سوریه یا عراق بکشاند. حتی بدون رویارویی نیز، قدرت یابی روز افزون بازیگران متخاصم، منجر به تشدید بدگمانی و تعمیق شکاف های فرقه ای خواهد شد که مواجهه ی دو طرف را به درازا خواهد کشاند. بدیلی برای این وضع وجود دارد. آنکارا و تهران می توانند از تنش ها بکاهند و همکاری متقابل را از سر بگیرند. مقام های دو طرف به این امر ابراز علاقه می کنند، اما به حسن نیت – یا مهم تر از آن، انعطاف – طرف مقابل، بدگمان اند.⁴⁴ مقام های ایران بر آن اند که برخورد ترکیه با اختلافات دو طرف، عصبی است، یا به گفته ی یک دیپلمات ایرانی "تابعی از خلق و خو و خودبزرگ بینی اردوگان". ترکیه می گوید که ایرانی ها نه منافع مشروع ترکیه را به رسمیت می شناسند، نه در مورد مسائل اصلی – از قبیل انتقال قدرت پس از برکناری اسد یا تقسیم برابر قدرت در عراق و سوریه -- انعطافی نشان می دهند.⁴⁵ با این همه، دو طرف توانایی خود را در آرام ساختن تنش های رو به تشدید نشان داده اند.⁴⁶ رقابت میان ترکیه و ایران، به جای گسترش نفوذ آنها، محدودیت های شان در اعمال قدرت را آشکار ساخته است. در شمال سوریه، ترکیه شاهد جدی ترین تهدید علیه امنیت ملی خود در طول دهه ها بوده است: رشد و قدرتیابی

42 مصاحبه ی گروه بحران، عضو کمیسیون سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی؛ عضو پیشین نیروی قدس، هر دو در تهران، اکتبر 2016. دو برادر نزدیک به ترکیه – اسامه النجیفی، رئیس پیشین پارلمان عراق، و ائیل النجیفی، فرماندار پیشین نینوا -- طرفدار خودمختاری بیشتر نینوا پس از شکست داعش هستند. "سنی ها خواهان خودمختاری منطقه ی نینوا در دوران پس از داعش اند"، *رووداو*، 29 ژوئیه ی 2016.

43 مصاحبه ی گروه بحران، استانبول، ژوئن 2016، تهران، اکتبر 2016.

44 یک مقام امنیتی ترکیه گفت: "ترکیه و ایران می توانند مانند فرانسه و آلمان ... برای ایجاد ثبات در منطقه همکاری کنند، ولی این امر مستلزم مشارکت بر اساس برابری و اعتماد است." مصاحبه ی گروه بحران، استانبول، ژوئن 2016. یک دیپلمات ایرانی گفت: "ما در مسائل منطقه ای بیش از هر دولت دیگری دست دوستی به سوی ترکیه دراز کرده ایم ولی تقریباً هیچ دستاوردی نداریم که به شکاکاتی که عقیده دارند سازش با اردوگان غیرممکن است، نشان بدهیم." مصاحبه ی گروه بحران، تهران، سپتامبر 2016.

45 مصاحبه ی گروه بحران، تهران، ژوئیه ی 2016. برای نمونه ای از تغییر مواضع ترکیه، ر.ک. "شورشیان سوری از علایم عادی سازی روابط ترکیه با دمشق شوکه شده اند"، *گاردین*، 13 ژوئیه ی 2016؛ "ترکیه می گوید اسد می تواند بخشی از فرایند انتقال قدرت در سوریه باشد"، *اسوسیئند پرس*، 20 اوت 2016. مصاحبه های گروه بحران، دیپلمات ترکیه، آنکارا، ژوئن 2016؛ کارشناسان سیاست خارجی ترکیه، آنکارا، اوت 2016. یک دیپلمات ارشد ترکیه شکوه کرد که: "ایرانی ها از همان استدلال ها و هدف های حداکثری نخ نمایی استفاده می کنند که در پنج سال گذشته استفاده کرده اند. آنها به عنوان راهی برای بهره گیری از نفوذ ترکیه برای بازگرداندن وضع سابق – که در آن، اسد کنترل کامل سوریه را به دست داشته باشد -- از ما می خواهند که بر مبارزه با تروریسم متمرکز شویم. من خواسته ی آنها را درک می کنم، ولی آنها در مقابل، چه امتیازی می دهند؟" مصاحبه ی گروه بحران، آنکارا، آوریل 2016.

46 یک استاد دانشگاه ترکیه، رویکرد این کشور را در مدیریت نشست سازمان همکاری اسلامی در آوریل 2016 در استانبول، شاهد مثال می داند: "ترکیه در محکوم کردن دخالت های ایران، با عربستان سعودی همصدا شد ... ولی روز بعد، با تغییر موضع خود، پرزیدنت روحانی را در آنکارا خوشامد گفت." مصاحبه ی گروه بحران، استانبول، 11 مه 2016. اسکات پیترسن، "به رغم اختلافات عمیق بر سر سوریه، ترکیه برای ایران فرش قرمز پهن کرد"، *کریسچن ساینس مانیتور*، 14 آوریل 2016. هر یک از دو طرف، پیشنهاد میانجیگری در درگیری های منطقه ای طرف دیگر را داده است. "ترکیه می گوید آماده است تنش های میان عربستان سعودی و ایران را تخفیف دهد"، *اژانس فرانس پرس*، 5 ژانویه ی 2016؛ "مشاور ارشد رهبر ایران می گوید ایران برای میانجیگری میان ترکیه و عراق آماده است"، *خبرگزاری فارس*، 30 اکتبر 2016.

PYD-YPG، نفوذ جهادگرایان به داخل مرزهای ترکیه و انجام حمله در خاک آن کشور، و ورود حدود سه میلیون پناهجوی سوری. به نوبه خود، ایران مجبور شده بار سنگین محافظت و حمایت مالی از متحدی را که به خطر افتاده به دوش بکشد به بهای برانگیختن دشمنی یک نسل از مسلمانان سنی. ناتوانی از همکاری، توان ایران و ترکیه را برای اثرگذاری بر شرکای فرامنطقه ای شان (روسیه برای ایران، ایالات متحده برای ترکیه) کاهش داده، و باعث شده که این شرکای فرامنطقه ای به جای در نظر گرفتن منافع شان، بکوشند بلندپروازی های آنها را مهار کنند.

در نهایت، ایران و ترکیه به عنوان دو کشور همسایه، ناچار هستند با پیامد درگیری های جاری زندگی کنند. هر راه حل پایداری مستلزم توازن قدرتی منطقه ای خواهد بود که برای هر دو طرف قابل تحمل باشد. این امر تنها با همکاری دو طرف، مهار بازیگران نیابتی، و به رسمیت شناختن منافع استراتژیک امنیتی اساسی طرف مقابل در سوریه و عراق امکان پذیر است.

IV. نتیجه گیری

رقابت ژئواستراتژیک کنونی میان ترکیه و ایران، تازه ترین جلوه ی یک جنگ قدرت قدیمی است، ولی با جهتگیری نگران کننده، چرا که هر دو کشور حرکات طرف مقابل در عراق و سوریه را با نگرانی دنبال می کند، گروه های وابسته به خود را تقویت می کند، و در مورد ترکیه، برای تشدید درگیری مستقیم نظامی آماده می شود. این که هر یک از دو کشور چگونه نیروی خود را به کار می گیرد، با چه کسی متحد می شود، و آیا می تواند اختلافات جاری را مدیریت کند یا بر آنها چیره شود، در واقع نه فقط برای ایران و ترکیه، بلکه برای همسایگان آنها و دیگر کشورهای که منفعی در خاورمیانه دارند مهم است. اما در میان بازیگرانی که درگیر جنگ های منطقه اند، هیچ دو کشور دیگری به اندازه ایران و ترکیه مستعد یافتن راهی برای همزیستی مناسب نیستند. این دو کشور، از مجاری ارتباطی گسترده و تجربه ای درازمدت در توافق های ژئواستراتژیک و مبادلات تجاری پر حجم، و – مهمتر از همه – اشتراک منافع اساسی در حفظ تمامیت ارضی همسایگان برخوردارند.

با وخیم شدن درگیری های منطقه، آینده هر چه پیش بینی ناپذیرتر می شود، و هیچ بازیگری از آسیب بالقوه در امان نمی ماند. فرصت های فریبنده ی امروز ممکن است دام های مهلک فردا باشند. آنهایی که توانایی، پختگی و سابقه ی دراز روابط صلح آمیز را دارند، نفع شان در این است که به جای افتادن به دام آینده ای نامطمئن، بر سر تصحیح مسیری حساس توافق کنند که هر چند تمام درگیری ها را خاتمه نمی دهد، ولی می تواند دست کم به کاهش تنش های کلی کمک کند.

برای این کار، آنکارا و تهران باید فراتر از مدیریت اختلاف های خود – که متضمن حوادث غیرمنتظره، خطای محاسبه و سوء تفاهم است -- عبور کنند، و منافع و نگرانی های امنیتی یکدیگر را در منطقه ای که در آن شریک اند، صادقانه به رسمیت بشناسند. بدون چنین تفاهم استراتژیکی، ترتیبات مقطعی و محدود به نتایج دلخواه نخواهد رسید، زیرا پیشرفت در مورد یک مسئله، ممکن است با ناکامی در مورد مسائل دیگر خنثی شود.⁴⁷ ایالات متحده و روسیه باید رویکردی منسجم و حمایت گرایانه در قبال دو قدرت منطقه ای و هدف های برتری جویانه ی متضادشان در پیش گیرند، و هر یک از آنها به متحدشان فشار بیاورند که گام هایی بر دارند که از تشدید تنش – که نه به نفع روسیه است و نه به نفع آمریکا – جلوگیری کنند.

به طور خلاصه، ترکیه و ایران باید روندی مسالمت جویانه را آغاز کنند که با ایجاد امکان مذاکراتی مبتنی بر همزیستی پایدار، بتواند به رابطه ی دو طرف ثبات ببخشد و به فرونشاندن شعله هایی که منطقه را به آتش کشیده اند بیانجامد. این امر مستلزم امتیازدهی متقابل و گاه دشوار، و برداشتن گام هایی برای اعتمادسازی است که منافع دو طرف را بهتر از ادامه وضع بی ثبات و پیش بینی ناپذیر کنونی – یا بدتر از آن، تشدید تنش ها و رویارویی مستقیم نظامی – حفظ خواهد کرد.

استانبول/تهران/بروکسل، دسامبر ۲۰۱۶

47 برای نمونه، در سال 2015، ترکیه میانجی گفتگوهای میان ایران و گروه شورشی احرار الشام سوریه شد، گفتگوهایی که به توافق کم سابقه ی مبادله ی جمعیت میان روستای زبادانی – تحت کنترل شورشیان که در محاصره ی دولت سوریه بود – و روستاهای فاو و کفر عایا – که طرفدار حکومت بودند و در محاصره ی شورشیان – انجامید. این مبادله کمک چندانی به کاهش تنش در درگیری بزرگتر دو طرف نکرد. نور سماحا، "در توافقی کم سابقه، شورشیان به محاصره افتاده ی سوریه، تخلیه شدند"، الجزیره، 28 دسامبر 2015.

پیوست الف - نقشه ترکیه و ایران در منطقه

International Crisis Group

Headquarters

Avenue Louise 149, 1050 Brussels, Belgium

Tel: +32 2 502 90 38. Fax: +32 2 502 50 38

brussels@crisisgroup.org

New York Office

newyork@crisisgroup.org

Washington Office

washington@crisisgroup.org

London Office

london@crisisgroup.org

Regional Offices and Field Representation

Crisis Group also operates out of over 25 locations in Africa, Asia, Europe, the Middle East and Latin America.

See www.crisisgroup.org for details

PREVENTING WAR. SHAPING PEACE.